

Als mannen over zichzelf zouden nadenken ... Als vrouwen zouden staken ... (1990)

Sieth Delhaas

Woord en Dienst, 17 februari 1990

Inleiding

'Het is niet vanzelfsprekend dat je er bent' heet een brochure over de positie van vrouwen in de kerk. Leden van de werkgroep 'Vrouwen-kerk Overijssel' hebben onder leiding van maatschappelijk activeringswerkster Ineke Uytenbogaardt het gesprek over de plaats van de vrouw in de kerk opnieuw aan de orde gesteld rondom de in 1984 uitgegeven Toetsingslijst.

Dr. K. Blei, secretaris-generaal van de hervormde kerk, reageert op mijn vragen over de positie van de vrouw in de kerk.

Natuurlijk niet genoeg

Deze brochure vertelt niet veel nieuws. Zij bevat klachten die vrouwen al zo'n vijftien jaar uiten aan het adres van de kerk. Wat zou dat kunnen betekenen?

Blei: Kennelijk is er toch een grote achterstelling die mensen die dit aangaat nu eenmaal scherper voelen dan anderen.

Dat er niet veel nieuws in de brochure staat wil niet zeggen dat ik vind dat zij er niet zou moeten zijn. Het is een goede zaak om de positie van de vrouw in de kerk weer aan de orde te stellen. Dat gebeurt trouwens de laatste tijd herhaaldelijk.

In augustus 1987 is de eerste Vrouwensynode gehouden en de aanbevelingen daarvan liggen nog steeds ter tafel. In de hervormde kerk hebben we daardoor weer het één en ander gedaan. Natuurlijk is het nog niet genoeg, maar zo'n publicatie drukt je weer op de feiten.

U zegt: we hebben als hervormde kerk wat gedaan, maar de kerk bestaat uit vrouwen en mannen. Hoe verhoudt zich dat dan tot elkaar: de hervormde kerk aan de ene kant en dit boekje met aanklachten van vrouwen als leden van zendingscommissies, de Hervormde Vrouwen Dienst, ouderlingen, diakenen enzovoort aan de andere kant?

Blei: Naar aanleiding van de aanbevelingen van de Vrouwensynode heeft het moderamen van de hervormde synode die Toetsingslijst nog eens aan alle kerkenraden toegestuurd om er opnieuw aandacht voor te vragen. Sindsdien is door onze kerk ook weer een financiële bijdrage voor de Sectie de Vrouw in Kerk en Samenleving van de Raad van Kerken beschikbaar gesteld. Over 1989 betaalden wij f 2.500. Dat zal ook over 1990 gebeuren.

Verder is er naar aanleiding van die aanbevelingen van de Vrouwensynode vanuit de GFR een mogelijkheid geschapen dat er in bepaalde gevallen een oppasvergoeding kan worden gevraagd door vrouwen die aan landelijke activiteiten willen deelnemen.

Geldt dat voor vrouwen die vrijwillig in de kerk werken of ook voor vrouwen die in loondienst zijn bij de kerk?

Blei: Aan de laatste is niet in de eerste plaats gedacht. Verder zijn er op initiatief van vrouwelijke staffunctionarissen uit de GDR, de Raad voor de Zending, de ROS, het HEB en ook Kerk en Wereld is erbij betrokken, besprekingen gehouden over de instelling van een Vrouwenbureau. Het doel hiervan is remmingen en hindernissen weg te werken en het vrouwen mogelijk te maken op gelijkwaardige wijze deel te nemen aan het werk in de kerk.

De besprekingen zijn gaande in het raam van de Centrale Beleidsstaf die overigens voor honderd procent uit mannen bestaat.

Welke discussies gaan in die uit mannen bestaande staf vooraf aan de besluitvorming? Denken van mannen dat ten grondslag ligt aan de slechte verhoudingen tussen mannen en vrouwen in de kerk?

Blei: Die discussie is nog gaande. Maar het gaat vooral over of er geld is en of je dat aan andere dingen moet onttrekken, of waarop bezuinigd kan worden. Dat zijn heel praktische punten. Ik heb de indruk - en dat verheugt me erg - dat er langzamerhand een algeheel klimaat ontstaat van begrip dat er iets moet gebeuren.

Ik bedoel met die discussies vooral of er ingegaan wordt op de aanklachten uit dit boekje. Gaat die discussie ook over het denken van mannen dat ten grondslag ligt aan de slechte verhoudingen tussen mannen en vrouwen in de kerk?

Blei: Je kunt de manier waarop mensen denken niet per besluit beïnvloeden.

Nee, maar de kerk heeft wel eeuwen lang het denken van mensen hierover door haar theologie beïnvloed en dan met name door de preken.

Blei: Jazeker, maar er is de laatste tijd een aantal publicaties verschenen over deze zaken, zoals deze.

Zelf-kritisch

Vrouwen hebben haar achterstand in de kerk ontdekt omdat ze met elkaar in gesprek zijn gegaan; zou het niet belangrijk zijn dat ook mannen over die man-vrouw wanverhouding met elkaar in gesprek gaan?

Blei: Dat ben ik met u eens en dat proberen wij te stimuleren door die toetsingslijst opnieuw rond te sturen.

Eén van die dingen die schrijnend opvallen in het boekje van Ineke Uytenbogaardt 'Gewogen en ...' is wat een geweldige getalsmatige achterstand vrouwen in beleidsinstanties hebben.

Maar wij kunnen als synode niet zeggen: jullie moeten vrouwen afvaardigen en benoemen.

Wat we wel doen is dat we aan een classis die aan de beurt is om een nieuwe synode-

afgevaardigde aan te wijzen zeggen: overweeg ook eens of je niet een vrouw kunt aanwijzen.

Daarmee blijft het voor deze classes een vrijblijvende zaak. Hoe kunt u nu vanuit het moderamen of de synode bevorderen dat ook mannen onderling in gesprek gaan over hun denken over en hun problemen met vrouwen?

Blei: Zo'n boekje is er ook voor mannen. Het is weliswaar door vrouwen over vrouwen gemaakt, maar zij zijn toch de meest deskundigen als het erop aankomt om hun eigen achterstand aan te geven.

U bedoelt meer dat er materiaal zou moeten komen dat principieel de achtergronden van het eeuwenoude denken van mannen aan het licht stelt?

Maar je hebt ook weer vrij gauw de irritatie: hè, moet je het dan altijd daar over hebben? Gaat het in het evangelie dan alleen maar over de bevrijding van de vrouw?

Stel nu eens dat de resultaten van zo'n mannencollectief dat zich kritisch met het eigen verleden zou hebben bezig gehouden, inhoudelijk op hetzelfde zou neerkomen? Het is niet mals wat vrouwen soms zeggen. Zij komen fel aanklagend over.

Als mannen nu eens met een even grote felheid naar zichzelf toe een 'wij hebben gezondigd, mea culpa' roepen, wat voegt dat toe aan datgene wat er nu reeds is?

Ik denk dat dat een opening zou kunnen maken voor een oprechte en gelijkwaardige ontmoeting tussen vrouwen en mannen.

Blei: Ik vind dat een idee.

Je moet dus een aantal mannen hebben die hiervoor open staan en die op dit boekje reageren. En daarnaast zou er een publicatie moeten komen waarin alleen mannen als auteurs over deze dingen in gesprek zijn. Er zijn natuurlijk al publicaties van mannen die dit afwijzen.

En daarnaast zou de synode een oproep kunnen laten uitgaan naar de mannelijke leden van de kerk om zich diepgaand bezig te houden in zelfkritische zin met de vragen die met de brochure 'Het is niet vanzelfsprekend dat je er bent' op tafel worden gelegd.

Kerkverlating

Wat de kerkverlating betreft verkeert de kerk in een crisissituatie. Vooral vrouwen verlaten door de man-vrouw wanverhouding de kerken of willen er niet meer deelnemen aan kerkelijk werk. Realiseert de kerk zich dat voldoende?

Blei: Ik zou het van belang vinden als dit eens concreet gemaakt werd aan de hand van cijfers. Ik denk dat het een schok zou geven als harde cijfers konden illustreren dat vrouwen om die reden de kerk verlaten. Ik trek het niet in twijfel, maar cijfers zouden wel helpen. Stel dat het aanwijsbaar zou zijn dat meer vrouwen dan mannen de kerk verlaten ...

Het gaat niet om het getalsmatige, meer vrouwen dan mannen, maar om de reden waarom vrouwen de kerk verlaten. Het zijn vrouwen die wel geloven, maar die hun geloof en hun capaciteiten in de kerk niet kwijt kunnen. Ze worden daar niet gewaardeerd. Daarom

verdwijnen ze vaak naar maatschappelijke bewegingen zoals de milieu- en de vredesbeweging en de vluchtelingenhelp bijvoorbeeld.

Blei: Dus bij vrouwen komt er een factor bij. Als dat zou blijken uit een verhoogd aantal kerkverlaters onder vrouwen dan zou er zéker aanleiding zijn om te komen tot die uitnodiging aan mannen om zelfkritisch bezig te zijn.

Het feit dat vrouwen afhaken is nog niet doorgedrongen. Dat zien de mensen nog niet als een ernstig probleem in tegenstelling tot het afhaken van jongeren. Want nog steeds bestaat de meerderheid van de kerkleden uit vrouwen.

Je moet er niet aan denken dat vrouwen een staking zouden organiseren. Stel nu eens dat vrouwen zeiden: wij blijven allemaal weg uit de kerkdiensten uit protest; het zou wel een signaal zijn! Ik roep er overigens allerminst toe op!

Moet het zover komen dat de kerkleiding of mannen in het algemeen pas schrikken als vrouwen zelf zo'n radicaal signaal geven?

Blei: Ja, hoe moet het mannen duidelijk worden? Laat ze het maar eens aan de hand van cijfers zien. Dat geeft aanleiding tot analyses en rapporten.

Mannencultuur

Mevrouw Uytendogaardt heeft op een interview over de positie van vrouwen in de kerk een brief gekregen van een man waarin deze zin voorkomt: 'Het aantal vrouwen dat in een kerk vrijwilligerswerk verricht is al te hoog, daar geen enkele man zich thuis voelt in een vrouwencultuur'.

Blei: Dat kon wel eens waar zijn. Ik schrik van die opmerking. Daar kan de neiging achter zitten om als mannen onder elkaar de boel te blijven regelen, want zeggen ze: vrouwen zijn toch een vreemd element en als vrouwen de boventoon gaan voeren dan laat ik het afweten.

Daarmee wordt wel uit het oog verloren dat vrouwen het omgekeerde al eeuwenlang hebben moeten ervaren.

